

Publiekshal ▪ Het Rond 1, Zeist
Postbus 513, 3700 AM, Zeist
Telefoon 14 030 ▪ zeist@zeist.nl

www.zeist.nl ▪ www.twitter.com/gemeentezeist
www.facebook.com/gemeentezeist

Ontv. Griffie 19-02-2020
RIB 20.042

Aan de gemeenteraad

Datum	18 februari 2020	Ons kenmerk	352912
Burgerservicenummer		Uw kenmerk	
Bijlage(n)	1	Behandeld door	Jan Peter Gulmans
Onderwerp	Regionale Economische Agenda	Portefeuillehouder	S. Jansen

Geachte leden van de raad,

Met deze brief bieden wij u ter informatie de Regionale Economische Agenda (REA) aan, welke als bijlage bij deze brief is gevoegd, en geven wij een toelichting op deze REA.

De aanleiding en inhoud van de REA

Door de opdrachtgevers provincie Utrecht en de gemeenten Amersfoort, Hilversum en Utrecht aangevuld met de Universiteit Utrecht is in het voorjaar 2019 besloten om een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) op gaan richten. Om inhoudelijk richting en sturing aan deze ROM te kunnen geven, voelden de vier opdrachtgevers de behoefte aan het opstellen van een nieuw bestuurlijk kader. Dit heeft geresulteerd in de nieuwe REA. De REA is in samenwerking met de regio's Utrecht, Amersfoort en Gooi en Vechtstreek tot stand gekomen. De bestuurstafel Economische Positionering heeft meegedacht over de opzet en inhoud van de REA.

De REA is:

- een strategische agenda op hoofdlijnen
- het kader voor economische structuurversterking en in de inzet van middelen, capaciteit, netwerkvorming, business development en internationalisering
- leidend voor de investeringsstrategie van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM)
- verbindend en richtinggevend voor regionale agenda's op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, groen en energie zoals de Regionale Energie Strategieën en Omgevingsvisies.

De REA richt zich op drie maatschappelijke opgaven die passen binnen de thematiek van groen, gezond en slim, te weten:

- Toekomstgerichte leefomgeving
- Gezonde mensen
- Waardevolle dienstverlening

Het is de bedoeling dat bedrijven, triple helix-netwerken en onlangs opgerichte ROM, samenwerken aan de maatschappelijke opgaven.

De REA heeft een looptijd van 2020 tot en met 2027 en wordt in 2024 door de opdrachtgevende partijen geëvalueerd op effectiviteit op het gebied van brede welvaart.

Re-design EBU/ROM

De ROM heeft gevolgen voor de huidige activiteiten van de Economic Board Utrecht (EBU). De opdrachtgevers van de REA hebben daarom opdracht gegeven voor re-design van de EBU, waar samen met EBU invulling aan wordt gegeven. Het jaar 2020 is een overgangsjaar om de samenwerking met de ROM verder in te richten en de organisatieverandering binnen de EBU verder vorm te geven. In dit jaar wordt aan de bestuurstafel Economische Positionering een voorstel besproken over de aangepaste organisatie en daarmee samenhangende bekostiging, die vanaf 2021 van start kan gaan.

De status van de REA ten opzichte van regionaal en lokaal beleid

De REA is geen formeel beleidskader maar sluit inhoudelijk goed aan op de Ruimtelijk Economische Koers van de regio en de thematiek van groen, gezond en slim. De vier opdrachtgevende partijen leggen de REA ter vaststelling voor aan hun colleges/raden of staten. Aan de bestuurstafel Economische Positionering is besproken dat de REA ter informatie aan colleges en raden zal worden verzonden, waarbij iedere individuele gemeente zelf kan bepalen hoe om te gaan met de REA. Gemeenten kunnen zelf bepalen of en op welke wijze zij de REA betrekken bij lokaal beleid.

De betekenis van de REA voor Zeist

De REA is geen formeel beleidskader maar sluit goed aan op ons eigen gemeentelijk kader (Economisch Kompas). Het belang van de REA voor Zeist is vooral strategisch van aard namelijk dat bedrijven die concreet bijdragen aan (één van) de drie maatschappelijke opgaven van de REA, gebruik kunnen maken van de middelen en kennis van de ROM en EBU. Dat stimuleert brede welvaart in Zeist en in de regio. In de loop van dit overgangsjaar, als duidelijk wordt wat de organisatiestructuur van de EBU/ROM wordt, welke activiteiten zij concreet gaan uitvoeren en op welke wijze de organisaties samenwerken, wordt duidelijk wanneer en hoe bedrijven in Zeist gebruik kunnen maken van de middelen en kennis van de EBU/ROM. Als gemeente gaan we een verbindende rol spelen om de verbinding tussen lokale bedrijven en de EBU/ROM te faciliteren.

Totstandkoming en regionale besluitvorming REA

De U10 is op verschillende manieren betrokken geweest bij de totstandkoming van de REA. De bestuurders uit de regio zijn uitgenodigd bij de verschillende themasessies die in het voorjaar van 2019 zijn georganiseerd door de EBU. De concept REA is in september en oktober 2019 aan de bestuurstafel Economische Positionering besproken. Op 14 oktober 2019 is een bijeenkomst geweest voor de raadsleden van de U10 over de REA. De REA is nu afgerond en wordt door de opdrachtgevers deze weken aan hun colleges (en staten/raden) ter vaststelling aangeboden.

In de bijgevoegde Regionale Economische Agenda kunt u kennisnemen van deze agenda.

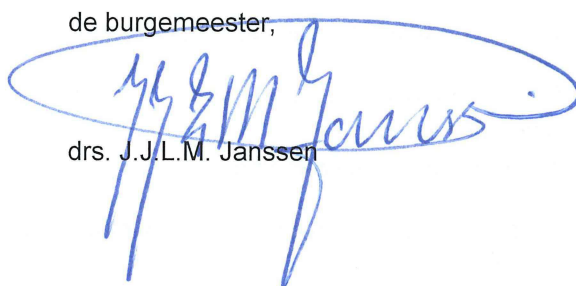
Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Zeist,

de gemeentesecretaris,

dr. H.S. Grotens

de burgemeester,

drs. J.J.L.M. Janssen

Regionale Economische Agenda 2020-2027

In opdracht van provincie Utrecht, gemeenten Amersfoort, Hilversum en Utrecht, in samenwerking met U16, Regio Amersfoort en Regio Gooi en Vechtstreek.

November 2019

Inhoud

Voorwoord		3
Hoofdstuk 1	Aanleiding	4
Hoofdstuk 2	De economie van de regio Utrecht	7
Hoofdstuk 3	De economie van de toekomst	8
	Maatschappelijke opgaven en economische kansen	
	1. Toekomstgerichte leefomgeving	9
	2. Gezonde mensen	13
	3. Waardevolle digitalisering	14
Hoofdstuk 4	Samenwerking in het regionale ecosysteem	17
Hoofdstuk 5	Arbeidsmarkt en vaardigheden	23
Hoofdstuk 6	Vestigingsklimaat	25

Voorwoord

De regio Utrecht investeert in een betere toekomst voor haar inwoners. We zijn dat aan onze stand verplicht en de urgentie is groot. Reeds in 1972 publiceerde de Club van Rome het rapport 'Grenzen aan de groei' waarin het verband tussen bevolkingsgroei en uitputting van de aarde werd beschreven. Een alarmerend rapport, maar er was ook kritiek. Volgens velen ging het rapport voorbij aan de rol van innovatie bij het tegengaan van uitputting.

Nu, vijftig jaar later, is de urgentie alleen maar toegenomen. Er komt een niet te ontkennen bevolkingsgroei op ons af. De wereldwijde trend van urbanisatie is ook in Nederland nog gaande; de Randstad blijft voorlopig groeien. De regio Utrecht wil een fors deel van de groei van de Randstad accommoderen. Hierdoor wordt de regionale economische basis verbreed met talent, ideeën, kennis, vaardigheden en ondernemerschap. Zo wordt de veerkracht van de regio versterkt.

Het succes van de regio heeft ook een aantal keerzijdes. De druk op de woningmarkt zorgt voor sociale en economische frictie. De infrastructuur kan de vraag niet aan en belemmert verdere groei. Verstedelijking stelt de groene kwaliteit van de regio op de proef. Utrecht kiest daarom voor Gezond Stedelijk Leven; een metafoor voor een groeiende regio waarin steden, dorpen, kernen, buitengebied en natuur hun kwaliteit en verbinding versterken. Een gebied waar inclusiviteit, duurzaamheid en brede welvaart centraal staan in de ontwikkeling. Een regio waar innovatie leidt tot een betere toekomst.

Deze Regionale Economische Agenda zet de strategische lijnen uit waarlangs de regio economisch stuurt op gezond stedelijk leven. We investeren onze tijd, geld en aandacht – bijvoorbeeld via de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij – in bedrijven en projecten die daaraan bijdragen. De inhoud van de agenda kwam mede tot stand door de constructieve bijdragen van bijna 300 vertegenwoordigers van het regionale bedrijfsleven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden. Met dank aan de Economic Board Utrecht voor de organisatie.

Dit is nadrukkelijk geen uitvoeringsagenda, maar een uitnodiging aan iedereen in de regio om bij te dragen aan een betere toekomst. Zodat onze aarde over vijftig jaar, wanneer naar verwachting de bevolking in Nederland en Europa – en misschien zelfs ook wereldwijd – krimpt, nog altijd een mooie plek is om te leven.

Robert Strijk – Provincie Utrecht

Klaas Verschuure – Gemeente Utrecht

Fatma Koşer Kaya – Gemeente Amersfoort

Wimar Jaeger – Gemeente Hilversum/Regio Gooi en Vechtstreek

Sander Jansen – U16

Mark Röell – Regio Amersfoort

Hoofdstuk 1 **Aanleiding**

Kwalitatieve en inclusieve groei

De regio Utrecht versterkt haar kwaliteit in tijden van groei en verstedelijking. Zij creëert een groene, gezonde en slimme economie waaraan iedereen kan deelnemen en waar iedereen baat bij heeft. Beoogd effect van de economische ontwikkeling is brede welvaart. Het economisch beleid wordt specifiek gericht op maatschappelijke meerwaarde op de lange termijn: kwalitatieve groei. Gezond stedelijk leven is daarbij altijd het uitgangspunt. Het is een metafoor voor de regionale ambitie om groei en verstedelijking zo te organiseren dat steden, dorpen, kernen, landelijk gebied en natuur hun kwaliteit behouden en elkaar versterken.

De afgelopen jaren heeft de regio Utrecht de economische samenwerking geïntensiveerd. De oprichting van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) en deze Regionale Economische Agenda zijn concrete resultaten van die samenwerking. De regio richt zich op bedrijven, projecten en allianties die bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen die gepaard gaan met gezond stedelijk leven. Samen werken we aan een betere toekomst.

GEZOND STEDELIJK LEVEN

- Utrecht is een regio waar gezondheid centraal staat in alles wat we doen. Een regio van gezonde inwoners in een gezonde leefomgeving. Waar iedereen kan meedoen en iedereen zich thuis mag voelen. In een gezonde regio hebben mensen een passende baan of opleiding of zijn ze op een andere manier actief bij de samenleving betrokken. Je kunt er prettig wonen in een schone, groene omgeving met zo min mogelijk overlast. Een omgeving die uitnodigt tot een gezonde levensstijl, aanzet tot beweging en levendig is door recreatieve en culturele functies. Waar ontmoeting vanzelfsprekend is. Waar duurzaamheid de norm is. Een regio die economisch sterk blijft, juist door aandacht te hebben voor gezond stedelijk leven voor iedereen.¹

Economische kansen

Utrecht is één van Nederlands snelst groeiende regio's. Door de bevolkingsgroei neemt de behoefte aan voedsel, energie, mobiliteit en zorg sterk toe. Dat zorgt voor forse druk op zowel de fysieke omgeving als de gezondheid van mens en dier. De regio investeert daarom gericht in gezond stedelijk leven. Want er zijn innovatieve oplossingen nodig op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit, welzijn, gezondheid, gezonde leefomgeving en digitalisering. Die oplossingen zorgen ervoor dat de leefbaarheid in de regio niet lijdt onder de groei en de brede welvaart toeneemt.

¹ Message house Gezond Stedelijk Leven.

Dit biedt regionale bedrijven die oplossingen ontwikkelen voor gezond stedelijk leven een kansrijk perspectief. Wereldwijd versnelt de urbanisatie. Er is een groeiende internationale markt voor oplossingen voor verstedelijking, duurzaamheid en gezondheid. Zo snijdt het mes aan twee kanten: leiderschap op het gebied van gezond stedelijk leven draagt bij aan een leefbare toekomst én het regionale bedrijfsleven krijgt een forse impuls. Dit leidt tot werkgelegenheid en structuurversterking. De basis is er immers; een diverse, sterke economie met een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat, veel hoogwaardige kennis en een florerend midden- en kleinbedrijf.

Alle ondernemingen kunnen een bijdrage leveren aan de maatschappelijke opgaven. Of het nu maakbedrijven zijn die hun productieproces circulair inrichten, agrarische ondernemers met innovatieve initiatieven op het gebied van gezonde voeding of startups die digitale vaardigheden helpen ontwikkelen.

Utrecht Region

De afgelopen jaren is een krachtige verbinding ontstaan tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden gericht op gezond stedelijk leven. Deze partijen organiseren zich onder de noemer Utrecht Region: grofweg het grondgebied van de Provincie Utrecht en de regio Gooi en Vechtstreek. Economische ontwikkeling is echter grensoverschrijdend. Veel belangrijker dan een precieze afbakening is dan ook de bereidheid om samen te werken. Binnen en buiten de regio.

Reikwijdte Regionale Economische Agenda

Deze Regionale Economische Agenda is:

- een strategische agenda op hoofdlijnen;
- het kader voor economische structuurversterking en de inzet van middelen, capaciteit, netwerkvorming, business development en internationalisering;
- leidend voor de investeringsstrategie van de ROM;
- verbindend en richtinggevend voor regionale agenda's op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, groen en energie zoals de Regionale Energie Strategieën en Omgevingsvisies.

De regio vraagt aan alle partijen om deze Regionale Economische Agenda verder te concretiseren in hun eigen strategie, beleid en uitvoering. De focus op maatschappelijke meerwaarde is immers een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Datzelfde geldt voor de profilering van Utrecht als dé voorbeeldregio voor gezond stedelijk leven. Het consequent en consistent uitdragen hiervan versterkt de aantrekkingskracht voor talent, bedrijvigheid en investeringen.

In 2024 wordt de Regionale Economische Agenda geëvalueerd op effectiviteit op het gebied van brede welvaart.

Druk op het vestigingsklimaat

Een gezond vestigingsklimaat is een voorwaarde voor de groeiopgave die de regio op zich neemt. En een kritische succesfactor voor de gezamenlijke ambities in deze Regionale Economische Agenda. Infrastructuur, arbeidsmarkt, woningmarkt en vestigingsmogelijkheden voor bedrijven staan in de regio Utrecht onder grote druk. Onderzoek wijst uit dat deze factoren het verschil maken tussen economische ontwikkeling en stilstand. Verder is door klimaatverandering meer groen noodzakelijk, wat de ruimtelijke uitdagingen vergroot. Additionele inspanningen en investeringen zijn dringend noodzakelijk. De regio Utrecht roept stakeholders op om in de verschillende lobbytrajecten deze urgentie te blijven benadrukken.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 schetst de economie van de regio Utrecht in relatie tot de Regionale Economische Agenda. Hoofdstuk 3 beschrijft de maatschappelijke opgaven waarop het regionale economisch beleid wordt gericht. De samenwerking van de verschillende partijen in het economisch ecosysteem staat centraal in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 beschrijft wat nodig is om de regio voor te bereiden op de arbeidsmarkt van morgen. Hoofdstuk 6 gaat in op het vestigingsklimaat, een belangrijke voorwaarde voor de uitvoering van deze Regionale Economische Agenda.

Hoofdstuk 2 De economie van de regio Utrecht

Al jarenlang is Utrecht één van de meest competitieve regio's in de EU². De regio heeft een brede en diverse economische basis met een aantal sterke, onderscheidende bedrijfstakken. Biotechnologie en gezondheidszorg springen daarbij in het oog (110.000 banen). Ook ICT en telecom vormen een sterk cluster met 50.000 banen.

Kracht en opgaven

De economische kracht van de regio sluit aan bij de maatschappelijke opgaven die centraal staan in deze REA. Zo zijn ruim 68.000 banen betrokken bij energietransitie en klimaatadaptatie, variërend van ingenieurs tot installatiebedrijven. Met voeding, gezondheid en preventie zijn 104.000 banen gemoeid, met duurzame mobiliteit en logistiek 63.000. De aan de maatschappelijke opgaven gerelateerde sectoren zijn goed voor ruim 60% van de regionale werkgelegenheid³. De regio wil het hier aanwezige innovatiepotentieel beter benutten.

Economische verwevenheid

In veel van deze sectoren is sprake van een sterke economische verwevenheid tussen steden en omliggend gebied. Bij gezondheid zijn onderzoek en ondersteunende diensten geconcentreerd in de stad Utrecht. Verzorging – de handen aan het bed – kent concentraties in deelregio's daarbuiten. Zo zijn op de Heuvelrug veel zorginstellingen gevestigd. Productieketens in de agrofood zijn geclusterd buiten de stedelijke gebieden. Hierop gerichte kennisinstellingen en research & development zijn juist in het stedelijk gebied geconcentreerd. Daarnaast is er een sterke regionale verwevenheid op het gebied van klimaat, energie en de gebouwde omgeving. De wetenschappelijke kennis is geconcentreerd in en rond de stad Utrecht, maar het grote cluster van ingenieursbureaus, geodata en technisch adviseurs (ruim 20.000 banen) bevindt zich in en om Amersfoort.

Innovaties en arbeidsmarktkansen

Voor vernieuwing en toepassingen op het gebied van gezond stedelijk leven hebben stad en omgeving elkaar nodig. Ideeën, (wetenschappelijke) kennis en ondernemerschap kennen vaak een verschillende regionale basis; de opgave is om ze effectief bij elkaar te brengen. Arbeidsmarktkansen zijn in deelregio's soms groter dan in het stedelijk gebied. Denk aan de industriële productie, recycling en reparatie die in de circulaire economie van belang is. Niet alleen bedrijven uit sectoren die een directe relatie hebben met de maatschappelijke opgaven in deze REA dragen bij aan gezond stedelijk leven. Ook in andere bedrijfstakken vindt vernieuwing plaats die bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven en daarom kan rekenen op ondersteuning en kapitaal.

² https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness.

³ Inclusief faciliterende bedrijven als adviseurs en financiële instellingen, exclusief kennisinstellingen. Cijfers hebben betrekking op de provincie Utrecht en de regio Gooi en Vechtstreek. Bron: EBU Research (zie bijlage 2).

Hoofdstuk 3 De economie van de toekomst

Maatschappelijke opgaven en economische kansen

De regio Utrecht wil met kennis en bedrijvigheid op het gebied van gezond stedelijk leven de sterke bevolkingsgroei in goede banen leiden én de economie van de toekomst bouwen. Dat vraagt om keuzes in beleid en de inzet van het economisch instrumentarium. Alleen bedrijven (klein en groot, jong en oud), projecten en consortia die bijdragen aan maatschappelijke opgaven voor gezond stedelijk leven, komen in aanmerking voor ondersteuning en financiering. Denk daarbij concreet aan een bedrijfsinvestering of -lening van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij, netwerkkracht van de Economic Board Utrecht of een 'rode loper-behandeling' door overheden voor bedrijven die overwegen zich in de regio te vestigen.

Kortom: werken aan een betere toekomst vormt een hard criterium voor actieve ondersteuning en stimulering. De regio Utrecht draagt daarmee bij aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Op basis van gesprekken⁴ met bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen kiest de regio binnen de thematiek groen, gezond en slim voor een focus op de volgende maatschappelijke opgaven:

1. Toekomstgerichte leefomgeving
2. Gezonde mensen
3. Waardevolle digitalisering

Deze opgaven vormen de strategische doelen van de Regionale Economische Agenda. Om de noodzakelijke maatschappelijke oplossingen te kunnen ontwikkelen, zijn nieuwe kennis en vaardigheden nodig. De duurzame balans van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt vereist een intensieve samenwerking tussen werkgevers, werknemers, onderwijs en overheden (zie hoofdstuk 5).

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

- De zeventien Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties moeten de wereld tot een betere plek maken. De prioriteiten verschillen per land. Nederland scoort bijvoorbeeld hoog op economisch vlak, rechtsstaat en instituties. Onder meer bij klimaat en energie blijft ons land achter. Door de focus van haar economisch instrumentarium draagt de regio Utrecht bij aan de duurzame ontwikkelingsdoelen.

⁴ De inhoud van deze Regionale Economische Agenda kwam mede tot stand door bijdragen van bijna 300 vertegenwoordigers van het regionale bedrijfsleven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden. De Economic Board Utrecht organiseerde daarvoor 16 tafels (zie bijlage 4).

1. Toekomstgerichte leefomgeving

Energietransitie

Met het klimaatakkoord wil Nederland klimaatverandering tegengaan door in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990. Hiervoor is een transitie noodzakelijk naar duurzame energiebronnen. In de Regionale Energie Strategieën wordt deze energietransitie voor de komende jaren geoperationaliseerd, waarbij zowel de steden als het buitengebied een belangrijke rol spelen.

Dit vraagt inspanningen op tal van terreinen: verduurzaming van gebouwen, energieneutrale of energiepositieve nieuwbouw, experimenteren met nieuwe energiesystemen, het opwekken van duurzame energie in stad en buitengebied en verduurzaming van het mobiliteitssysteem. De energietransitie is zowel een uitdaging als een enorme kans voor de regionale economie.

DUURZAME ENERGIE UIT DE BODEM

- Geothermie of aardwarmte is een vorm van duurzame, schone energie die een substantiële bijdrage kan leveren aan de energietransitie. De bij onder meer Universiteit Utrecht, TNO en EBN aanwezige kennis plus de innovatieve bedrijvigheid op dit gebied maakt geothermie bijzonder kansrijk voor de regio Utrecht. Bedrijven en kennisinstellingen hebben zich verenigd in Warmtebron Utrecht. Dit samenwerkingsverband onderzoekt via de projecten Lean en Goud of aardwarmte een veilig, haalbaar en betaalbaar alternatief is voor gas en elektriciteit. Lean brengt in kaart waar de warmtevraag van bewoners gekoppeld kan worden aan een aardwarmtebron. Na onderzoek in acht gemeenten lijkt een locatie in Nieuwegein het meest kansrijk. Binnen Goud onderzoekt Warmtebron of aardwarmte in de vorm van ultradiepe geothermie – dieper dan vier kilometer – deels kan voorzien in de energiebehoefte van Kantorenpark Rijnsweerd en het Utrecht Science Park. Ook in de regio Amersfoort zoeken verschillende consortia naar aardwarmte (geothermie en ultradiepe geothermie) om de regio te voorzien van duurzame warmte en elektriciteit.

Er zijn veel experimenten met aardgasvrije wijken en nieuwe energiesystemen. Door succesvolle voorbeelden op te schalen en uit te dragen, krijgt de transitie meer vaart. Naast technische innovaties vraagt de energietransitie om nieuwe manieren van samenwerken en financieren. De regio investeert daarom ook in het organiserend vermogen waardoor een ecosysteem ontstaat van publieke partijen, maatschappelijke organisaties en

bedrijven die met elkaar de energietransitie versnellen. Denk aan het faciliteren bij het opzetten en financieren van lokale energiecoöperaties voor het duurzaam opwekken van energie. Zo leveren inwoners en bedrijven gemakkelijker een bijdrage aan de transitie. Samen met Invest-NL en de ROM werkt de regio aan meer financieringsmogelijkheden voor energieprojecten met een hoger risico of een langere terugverdientijd.

Circulaire economie

De regionale economie is in 2050 zoveel mogelijk circulair. Uitgangspunt zijn gesloten kringlopen van producten, componenten en materialen. Zo worden grondstoffenschaarste en onnodige CO₂-uitstoot voorkomen. Dit vereist aanpassing van ketens, andere samenwerking binnen de ketens en nieuwe producten en businessmodellen.

De transitie van een lineaire naar een circulaire economie vraagt om innovatie en opschaling. Verschillende partijen hebben zich verenigd in de Alliantie Cirkelregio als aanjaagteam van circulaire initiatieven. Belangrijk daarbij is circulair (ver)bouwen en slopen, het meest kansrijke element voor de regio Utrecht⁵. Ook circulariteit als leidraad voor overheidshandelen, circulaire gebiedsontwikkeling alsmede afvalvrije gebouwen en gebieden zijn speerpunten van de Alliantie Cirkelregio. Ondernemers die initiatieven ontwikkelen in hun eigen waardeketens zijn onder meer actief in recycling en hergebruik van kleding en textiel, net als bij de verwerking van afval uit voedselindustrie en detailhandel. Bij nieuwe materialen wordt bij voorkeur gekozen voor hernieuwbare en hergroeibare alternatieven (bijvoorbeeld houtbouw).

INSERT GEEFT CIRCULAIRE BOUW EEN GEZICHT

- Bedrijvencollectief Insert verbindt en ondersteunt partijen in de sloop-, civiele en groenketen om samen de transitie van hergebruik van (bouw)materialen te stimuleren. Met een marktplaats geeft Insert circulaire bouw een gezicht. Gemeenten, woningbouwverenigingen, vastgoed- en projectontwikkelaars, architecten en aannemers kunnen zoekopdrachten voor gebruikte bouwmaterialen plaatsen. Zo kunnen sloopaannemers zich alvast voorbereiden op deze vraag. Met behulp van de marktplaats kan een opdrachtgever circulair materialen oogsten. Primaire grondstoffen worden hergebruikt, de CO₂-uitstoot vermindert substantieel. Naast de marktplaats organiseert Insert ook kennisdeling, materialen- en grondstoffeninventarisaties en tijdelijke opslag.

Voor de circulaire opgave moeten nieuwe initiatieven de ruimte krijgen. De regio is alert op de meerwaarde van oplossingen waarbij maatschappelijke opgaven samenkomen. Zo raken in de bouwsector circulariteit,

⁵ TNO, Circulaire potentie regio Utrecht, 2016.

energietransitie en klimaatadaptatie elkaar. Ook bij voeding, gezondheid en transport kan een integrale benadering van gezond stedelijk leven zorgen voor meer impact. Op andere vlakken, zoals bij circulaire landbouw, liggen eveneens veel kansen.

CIRCULAIRE BEDRIJFSKLEDING

- Groenendijk Bedrijfskleding (Woerden) is marktleider in uniformen en corporate fashion. Als onderdeel van haar duurzame inspanningen streeft het bedrijf naar de productie van volledig circulaire kleding. Groenendijk is initiatiefnemer van een Europees onderzoeksprogramma waarin de hele keten participeert, van polyesterproductie tot en met inname van kleding. Centrale vraag: welke belemmeringen zijn er voor een volledig circulair product? Tests in de productieomgeving zijn cruciaal. Wat wetenschappelijk haalbaar lijkt, kan in de praktijk niet uitvoerbaar of uit kosten oogpunt niet realistisch zijn. Andere les: waak voor te grote ambities. De kans dat deze vastlopen, is aanzienlijk. Voorbeeldprojecten samen met klanten blijken vaak een motiverende eerste stap. Zoals de volledig circulaire opzichtersjas die Groenendijk voor de NS produceert.

Klimaatadaptatie

De regio Utrecht moet in 2050 klimaatneutraal zijn ingericht. De fysieke omgeving kan dan gebeurtenissen als overvloedige regenval, droogte, hittestress en bodemdaling het hoofd bieden.

Beleid en handelen worden hierop aangepast. Klimaatadaptieve maatregelen zijn met name gericht op het voorkomen van schade aan woon-, werk- en leefomgeving en het verbeteren van de gezondheid en productiviteit van inwoners en werknemers. Voorbeelden zijn elementen in (steden)bouwkundige ontwerpen zoals groene daken, vergroening van de omgeving en extra waterberging maar ook maatregelen die de landbouwopbrengst beschermen.

GRIP OP WATERMANAGEMENT MET SCOREWATER

- De wereld heeft steeds vaker te maken met klimatologische problemen, zoals overvloedige regenval en extreme droogte. De vraag hoe zicht en grip te krijgen op deze problemen staat centraal in het internationale SCOREwater-project. Samen met Barcelona en Göteborg zoekt Amersfoort naar oplossingen voor slim watermanagement. Ook diverse regionale bedrijven zijn betrokken bij SCOREwater. Daarnaast wordt samenwerking met inwoners gezocht. Zo verzamelen betrokken partijen meer data en inzicht in deze problematiek. Door te focussen op problemen en oplossingen willen de partners steden beter bestand maken tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Bewustwording over de gevolgen van klimaatverandering behoeft aandacht. Zo hebben bedrijven een eigen verantwoordelijkheid bij de inrichting van hun werkomgeving. In de regio lopen programma's van het landelijke Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Amersfoort participeert in het Europees project SCOREwater met oplossingen voor watermanagement in wijken.

Met organisaties als KNMI, RIVM en Universiteit Utrecht beschikt de regio Utrecht over hoogwaardige expertise op het gebied van klimaat en milieu. Ook is er in en rond Amersfoort een sterke vertegenwoordiging van bedrijven in geo- en watertechniek. Een kansrijk uitgangspunt bij de ontwikkeling van oplossingen voor klimaatverandering, niet alleen voor de regio maar met landelijke en internationale potentie.

Duurzame mobiliteit

De druk op de weg- en ov-capaciteit in de regio Utrecht is groot. Tijdens de hyperspits zijn treinen en bussen overvol. Door de toename van inwoners en bedrijvigheid neemt de druk op het mobiliteitssysteem nog verder toe.

Opgave is om de groeiende mobiliteitsvraag te faciliteren zonder dat dit ten koste gaat van natuur, gezondheid en veiligheid. Gezien de complexiteit van deze uitdaging vereisen oplossingen samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

Regionale en landelijke partijen werken aan verbetering en uitbreiding van het mobiliteitssysteem. Op korte termijn zet de regio Utrecht in op innovatieve vormen van verkeersreductie, verbeteren van doorstroming en aansluiting tussen de verschillende vervoersvormen. Samen met detailhandel en transportbedrijven worden oplossingen gezocht voor de toenemende druk van vrachtverkeer. Slimme logistiek helpt daarbij.

SMART SOLAR CHARGING: TOONAANGEVEND ECOSYSTEEM

- De regio Utrecht investeert vanaf 2010 in de Smart Solar Charging-beweging. Via pilots met slimme elektriciteitsnetten zijn de elektrische deelauto We Drive Solar en een bi-directionele laadpaal ontwikkeld. Met deze laadpalen kan de auto duurzaam opgewekte stroom zowel opslaan als terugleveren aan het net. Er zijn vijf regionale proeftuinen waaronder het Utrechtse Stationsgebied. Daar is ook een stationaire batterij geplaatst. Begin 2019 gaf Koning Willem-Alexander het startschot voor een netwerk van bi-directionele laadpalen. Met ondersteuning van het Rijk komen in 21 steden waaronder Utrecht pleinen met deze slimme laadpunten. Smart Solar Charging is uitgegroeid tot een toonaangevend landelijk en internationaal ecosysteem van overheden, bedrijven, startups, projectontwikkelaars en kennisinstellingen.

Emissieloze (deel-)voertuigen en bijbehorende laadinfrastructuur zijn een voorwaarde, net als het beter benutten van de mobiliteitsmix (een combinatie van verschillende vervoersvormen) en mobiliteitsdiensten. Bij dat beter benutten is een cruciale rol weggelegd voor smart mobility: slimme dataverwerking, automatisering in verkeers- en mobiliteitsmanagement, autonome voertuigen en nieuwe diensten.

2. Gezonde mensen

In het regionale gezondheidsbeleid staan preventie en vitaliteit centraal. Daartoe richt de regio de leefomgeving zo in dat de gezondheid maximaal positief wordt beïnvloed. Ook moet de leefomgeving uitnodigen tot gezond gedrag. De omgeving moet niet alleen intrinsiek gezonder zijn maar ook door iedereen als gezond worden ervaren. Dit vraagt om innovatieve oplossingen en een andere inrichting van de regio. Bijvoorbeeld met gebruik van materialen die schadelijke stoffen reduceren. Of met slimme oplossingen die de geluidsoverlast van verkeer beperken, zoals het experiment met de Whiswall in Soesterberg.

CLUSTER LIFE SCIENCES

- Het regionale life sciences-cluster is één van de leidende biotechregio's van Europa. Het cluster kent een sterke publiek-private infrastructuur met focus op One Health (gezondheid mens, dier en omgeving), Personalized Medicine (kanker), Regeneratieve Geneeskunde en Stamcellen en Voeding en Gezondheid en is nauw verbonden met het nationale topsectorenbeleid. Big data en data-analyse worden steeds belangrijker, bijvoorbeeld in de biomedische en farmaceutische wetenschappen. Ambitie is om de kennis en expertise van het life sciences-cluster nog sterker te verbinden met de regionale maatschappelijke opgaven en transitievraagstukken. De regio wil de economische potentie van het cluster beter benutten door – in samenwerking met de ROM – te investeren in publiek-private samenwerkingen, kennisvalorisatie, de groei van nieuwe bedrijvigheid, het aantrekken van buitenlandse investeringen waaronder de vestiging van kennisintensieve bedrijven en het bevorderen van de (buitenlandse) handel.

Naast een gezonde leefomgeving zet de regio in op het voorkomen van ziekte door een andere leefstijl, meer beweging, gezondere voeding en meer aandacht voor welzijn en maatschappelijke participatie. Deze doelstelling vergt een integrale wijze van denken, handelen en financieren, gebaseerd op de aanpak van *positieve gezondheid*. De nadruk ligt op gezondheid en gedrag in plaats van ziekte en zorg. Daartoe worden welzijn, participatie, sport en zorg verbonden.

Gezondheid raakt vele aspecten die vaak met elkaar samenhangen. Zo helpen nieuwe digitale tools niet alleen bij preventie en vitaliteit, maar ondersteunen bijvoorbeeld ook bij het voorkomen van schulden en eenzaamheid. Dergelijke sociale innovatie draagt bij aan het welzijn van inwoners.

De regio Utrecht verbindt twee krachtige thema's in haar gebied: voeding en gezondheid. Daarbij wordt nadrukkelijk samenwerking gezocht met de regio Foodvalley en haar Strategische Agenda Foodvalley. Binnen de Regiodeal Foodvalley werkt de regio Utrecht samen met Wageningen University & Research en gaat relaties aan met bedrijven in Foodvalley.

De in de regio aanwezige kennis kan gebruikt worden om een podium te creëren voor initiatieven gericht op kortere ketens, het tegengaan van voedselverspilling en betere kennis van (gezond) voedsel.

3. Waardevolle digitalisering

Door de digitale revolutie verandert de maatschappij ingrijpend. Tegelijkertijd biedt digitalisering oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Denk aan de mogelijkheden van (big) data en kunstmatige intelligentie.

De regio huisvest veel ICT-bedrijven in uiteenlopende markten: van media, gaming en digital design tot medische technologie, e-health, technisch ontwerp, visualisatie en geodata. Daarnaast worden bedrijven in bijvoorbeeld de maakindustrie en agrarische sector geconfronteerd met uitdagingen op het gebied van digitalisering.

Samen met al deze bedrijven richt de regio Utrecht zich op drie opgaven: digitale inclusiviteit, datagedreven innovatie en media- en datawijsheid.

Digitale inclusiviteit

Er ontstaan nieuwe beroepen en banen, met name door digitalisering en technologisering. In samenwerking met onderwijsinstellingen zet de regio in op ondersteuning van werkenden die hun digitale en technologische vaardigheden een leven lang blijven ontwikkelen (zie hoofdstuk 5). Iedereen in de regio moet deel kunnen nemen aan de digitale samenleving.

Datagedreven innovatie

Met behulp van data ontwerpt de regio een gezondere, schonere en veiligere leefomgeving. Ook wordt betere monitoring mogelijk. Door het bundelen en ontsluiten van big data ontstaan businesscases op het gebied van onder meer mobiliteit, watermanagement, gezondheid en energietransitie.

De beschikbare kennis van media en digitaal ontwerp (Hilversum) en geo-informatie (Amersfoort), in combinatie met de aanwezigheid van instellingen als Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, KNMI en RIVM vormen een kansrijk uitgangspunt voor de ontwikkeling van slimme toepassingen voor gezond stedelijk leven. Hiertoe werken regionale overheden samen met onderwijs- en kennisinstellingen en consortia van bedrijven. Denk aan het Smart City-traject in Hilversum, het Center of Expertise Smart Sustainable Cities van Hogeschool Utrecht en het kenniscentrum Gezond Stedelijk Leven in samenwerking met RIVM.

FIETSSENSOR CREËRT PUBLIEKE WAARDE

- RIVM en de provincie Utrecht ontwikkelden samen met Civity, SODAQ en veel enthousiaste fietsers uit de regio een publiek meetplatform voor fijnstof en nieuwe groene fietsroutes. Hiermee krijgen de provincie en deelnemende gemeenten meer inzicht in luchtkwaliteit en het gebruik van fietsroutes. Daar doen zij hun voordeel mee bij toekomstige beslissingen over groene fietsroutes. Met de metingen kunnen fietsers ook hitte-eilanden in kaart helpen brengen. Dit project is een initiatief van de provincie Utrecht in samenwerking met het kenniscentrum Gezond Stedelijk Leven. Hierin werken Universiteit, Hogeschool en RIVM met de provincie aan kennis over het delen van data en modellen in dienst van maatschappelijke opgaven. Met deze fietssensor vertaalt de regio Utrecht digitale innovatie naar een concrete, opschaalbare dienst.

Het gezondheidscluster in de regio Utrecht maakt gebruik van data die bijdragen aan slimme en preventieve oplossingen voor gezondheidsvraagstukken. Verder worden data en kunstmatige intelligentie door UMC en Universiteit Utrecht ingezet ten behoeve van zorg aan patiënten en wetenschappelijk onderzoek. Voorbeelden zijn beslissingsondersteunende software voor artsen, voorspellende analyses over behandeluitkomsten en apps waarmee patiënten hun eigen conditie monitoren.

Media- en datawijsheid

Data zijn een hulpmiddel voor het oplossen van maatschappelijke opgaven. Tegelijkertijd dienen zich nieuwe ethische aspecten aan als transparantie en de borging van privacy en veiligheid. Ook verandert de manier waarop we informatie vergaren ingrijpend. Daarom zet de regio Utrecht in op het behoud van pluriforme, onafhankelijke nieuwsvoorziening door de mediasector die geclusterd is in haar gebied.

De digitale en mediawijsheid worden bevorderd. De regio zoekt hiertoe verbinding met de landelijke alliantie Digitaal Samenleven waarbij toonaangevende regionale bedrijven en instellingen zijn aangesloten. Noemenswaardig zijn ook twee lectoraten van de Hogeschool Utrecht die bijdragen aan de mediawijsheid in de regio. Het J-lab richt zich specifiek op

onderzoek naar de invloed van digitalisering op onafhankelijke en betrouwbare informatievoorziening. Het Lectoraat betekenisvol digitaal innoveren onderzoekt hoe modellen en kunstmatige intelligentie kunnen bijdragen aan publieke waarde.

INNOVATIEVE AANBESTEDING SMART CITY HILVERSUM

- In haar ambitie om zich te ontwikkelen tot een Smart City koos Hilversum voor een nieuwe manier van samenwerking met de markt en een innovatief aanbestedingstraject. Een succesvolle Smart City-ontwikkeling vraagt om een goede combinatie van dienstenontwikkeling, een stadsbreed open dataplatform en mogelijk infrastructurele aanpassingen. Concrete toepassingen voor de korte termijn zijn duidelijk, voor de langere termijn is het een zoektocht voor zowel gemeente als markt. In de aanbesteding koos Hilversum voor een concurrentiegerichte dialoog met geselecteerde consortia. Met het winnende consortium – zeven bedrijven met diverse disciplines – gaat de gemeente een langjarige samenwerking aan. Gezamenlijk wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van diensten waarbij de stad via een Smart City-lab intensief wordt betrokken.

COMPLET

Hoofdstuk 4 Samenwerking in het regionale ecosysteem

Richten van het ecosysteem

Een ecosysteem is per definitie in ontwikkeling, maar deze agenda legt één belangrijk aspect vast: de regio Utrecht richt de economische stimulering enkel op bedrijven, projecten en consortia die bijdragen aan de maatschappelijke opgaven voor gezond stedelijk leven.

Die opgaven zijn beschreven in het vorige hoofdstuk. Zij krijgen pas betekenis als ze centraal staan in de regionale samenwerking. Dat is de kernboodschap van de Regionale Economische Agenda.

Deze ambitie is breed gedragen en past naadloos bij de groene, gezonde en slimme kenmerken van de regio. Dat profiel verbindt en versterkt het economische ecosysteem dat in dit hoofdstuk wordt toegelicht. Er is een krachtige intrinsieke motivatie om gezamenlijk te werken aan een betere toekomst waarin gezond stedelijk leven centraal staat.

Innovatie en ondernemerschap

De regio Utrecht kent een grote diversiteit aan ondernemers en bedrijven; jong, oud, klein, groot en actief in veel verschillende markten. Ze bieden werk aan zowel denkers als doeners. Deze brede economische basis zorgt voor veerkracht.

De regio telt veel snelgroeiende bedrijven. Deze innovatieve ondernemers geven dynamiek aan de regionale economie én ontwikkelen nieuwe oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Het is daarom van groot belang dat zij hun weg vinden in de regio.

Startende en groeiende ondernemers zijn meestal op zoek naar talent, netwerk, huisvesting of kapitaal. Incubators en andere programma's die ondernemers helpen bij het realiseren van hun groeipotentie zijn daarvoor van belang, evenals de betrokkenheid van grotere bedrijven, overheden en kennisinstellingen. Een effectief functionerend ecosysteem koppelt deze elementen aan elkaar, zodat zowel het ontstaan van nieuwe startups als de ontwikkeling van groeiers wordt bevorderd.

Veel producten en oplossingen bevinden zich in de experimenteerfase. Belangrijk is dat kansrijke aanpakken bij elkaar worden gebracht, opgeschaald en naar een grotere markt worden geleid. Ook communicatief ligt er een opgave. Door kennis en succesvolle innovaties te delen, versnellen de transitie en ontstaat een internationaal podium voor oplossingen met maatschappelijke impact.

Grenskennend samenwerken

De economie laat zich niet leiden door bestuurlijke grenzen. De regio Utrecht heeft door haar centrale ligging en diensteneconomie veel relaties met omliggende regio's. Dat maakt samenwerking over grenzen voor deze regio tot iets vanzelfsprekends. Bijvoorbeeld bij de Smart Industry-agenda met Noord-Holland en Flevoland, bij de samenwerking op het gebied van regeneratieve geneeskunde (Regmed XB) met Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en Vlaanderen en bij de Regiodeal Foodvalley waarin veel partners uit de provincies Utrecht en Gelderland samen met het Rijk werken aan de transitie naar duurzaam en gezond voedsel.

HEALTH HUB UTRECHT

- De Health Hub Utrecht is een netwerk van meer dan veertig organisaties in de regio die betrokken zijn bij beleid (overheid en advies), praktijk (zorg en welzijn) en kennis (onderzoek en opleiding). Het netwerk werkt aan drie prioriteiten: wijkgerichte preventie, digitale transformatie en een vitale arbeidsmarkt. De Health Hub-beweging positioneert de regio als het gezonde hart van Europa in samenwerking met het mondiale WHO Healthy Cities Network en het WHO Regions for Health Network.

Triple helix-netwerk

Utrecht kent een sterk regionaal netwerk gericht op gezond stedelijk leven en de bijbehorende maatschappelijke opgaven. De Economic Board Utrecht (EBU) heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan zowel de inhoudelijke focus op groen, gezond en slim als aan de netwerkvorming. Dit heeft geleid tot een onderscheidende samenwerking. Hierdoor wordt de regio Utrecht in toenemende mate gezien als expertisecentrum, proeftuin en voorbeeld voor gezond stedelijk leven.

De EBU verbindt ondernemers, overheden en kennisinstellingen via netwerk- en alliantievorming. Ook adviseert zij de regio – gevraagd en ongevraagd – over de economische ontwikkeling. Verder ondersteunt de EBU de regio in haar economische lobby.

Investeren en ontwikkelen

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) is een belangrijke nieuwe speler in het ecosysteem. Haar takenpakket bestaat uit economische projectontwikkeling (business development), financiering van bedrijven en projecten alsmede internationale acquisitie en handelsbevordering.

Met economische projectontwikkeling helpt de ROM bedrijven om ideeën te ontwikkelen tot businessplannen. De ROM ondersteunt bij het uitvoerbaar en financierbaar maken en helpt bij opschaling, bijvoorbeeld door het ontsluiten van (Europese) subsidie- en financieringsregelingen. Daarnaast beheert de

ROM een regionaal investeringsfonds waarmee innovatieve bedrijven gefinancierd worden. Die krijgen hierdoor toegang tot groeikapitaal als banken en private investeerders het risico alleen te hoog vinden. De ROM treedt nooit op als enig financier/participant maar opereert altijd in gezamenlijkheid met de markt.

De ROM baseert haar investeringsstrategie op deze Regionale Economische Agenda. Zij fungeert als centraal loket voor bedrijven en als aanspreekpunt voor regionale en bovenregionale partijen. Zo zorgt de ROM namens de regio Utrecht voor verbinding met Invest-NL en Europa.

SAMENWERKING EBU-ROM

- De ROM is het centrale aanspreekpunt voor bedrijven in de regio en richt zich op de uitvoerende taken innoveren, investeren en internationaliseren. De EBU concentreert zich op netwerkvorming, strategische advisering en ondersteuning van de regionale lobby. De organisaties werken nauw samen, zijn complementair en opereren in elkaars verlengde. De EBU is actief aan de 'voorkant' en identificeert – door het netwerk gericht te organiseren – energie en initiatief in de regio, zowel publiek als privaat. Samen met de ROM en eventuele andere stakeholders wordt vervolgens de haalbaarheid van de proposities verkend. Indien kansrijk worden deze door de ROM gekoppeld aan ontwikkelcapaciteit en investeringen.

Financiering

De regio Utrecht telt veel bedrijven en initiatieven met oplossingen voor maatschappelijke opgaven. Ondanks een uitstekend marktpotentieel en goede businesscases is het vaak moeilijk om de financiering rond te krijgen, omdat de markt de risico's van de betreffende innovaties te hoog acht om te investeren (marktfalen).

Samenwerking tussen publieke en private partijen is nodig om risico's zodanig te beperken dat financiering toch mogelijk wordt. Dat vraagt om maatwerk. Ondersteuning van innovatief mkb kan bijvoorbeeld door de inzet van een achtergestelde lening. Voor een fonds voor verduurzaming van VvE's is een garantstelling noodzakelijk om private financiering aan te trekken. De regio investeert, onder andere via de ROM, in dergelijke instrumenten. Grootschalige opschaling en keteninnovaties vereisen aanvullende financiering via bijvoorbeeld Invest-NL en de Europese Investeringsbank.

Internationaliseren

De ROM zet de regio Utrecht in het buitenland op de kaart als vestigingslocatie voor bedrijven op het gebied van gezond stedelijk leven. Ook ondersteunt de ROM het regionale bedrijfsleven bij de uitbouw van hun

internationale activiteiten. Gezond stedelijk leven is hét thema bij de positionering van de regio.

De ROM werkt samen met het International Welcome Centre Utrecht Region. Steeds meer buitenlandse bedrijven openen een vestiging in de regio Utrecht of breiden hier uit. Ook gevestigde bedrijven en instellingen trekken meer buitenlandse werknemers aan. In het International Welcome Centre Utrecht Region handelen zij in één bezoek en op één plek alle benodigde formaliteiten af en ontvangen informatie over huisvesting, onderwijs en zorg. Om de regio voor *internationals* aantrekkelijk te houden, is uitbreiding nodig van het internationale primair en secundair onderwijs.

Onderzoek en onderwijs

De regio Utrecht heeft een hoge concentratie aan gerenommeerde onderwijs- en kennisinstellingen. Universiteit, hbo, mbo; van denkers (kenniswerkers) tot doeners (maakindustrie). Dit is een uitstekende basis voor innovatie en geeft de regio een sterke aantrekkingskracht. Het innovatief vermogen wordt versterkt door faciliteiten en laboratoria bij de kennisinstellingen. Vaak staan die ook ter beschikking van andere instellingen en het bedrijfsleven. In samenwerking met elkaar, het bedrijfsleven en overheden brengen de kennisinstellingen nieuwe innovaties naar de markt. Ook helpen zij het bedrijfsleven en de overheid met innoveren. Op specifieke aandachtsvelden van gezond stedelijk leven wordt samengewerkt, zoals onder het gezamenlijke speerpunt Utrecht Life Sciences en het Utrecht Sustainability Institute.

Uitdaging is om bij oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven de verschillende disciplines nog meer te verbinden. Ook is er onbenutte potentie omdat veel innovatie binnen de kennisinstellingen blijft. In samenwerking met de ROM kunnen bijvoorbeeld Utrecht Holdings, UtrechtInc, Utrecht Sustainability Institute en Utrecht Life Sciences doorbraken realiseren door wetenschappelijke innovaties – nog meer dan nu – te koppelen aan ondernemerschap en de benodigde groeifinanciering.

CAMPUSSEN

➤ Utrecht Science Park

Het Utrecht Science Park (USP) biedt plaats aan onder meer Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, UMC Utrecht, Prinses Máxima Centrum alsmede toonaangevende onderzoeksinstituten en bedrijven. Het USP heeft een scherp profiel op het gebied van life sciences, gezondheid en duurzaamheid. Er zijn circa 27.000 mensen werkzaam. Samen met de 51.000 studenten maakt dit het USP tot het grootste sciencepark van Nederland. Belangrijk voor de toekomstige ontwikkeling is de locatie Bilthoven. Door de verhuizing van RIVM naar nieuwbouw op het USP in Utrecht ontstaat in Bilthoven ruimte voor zowel productontwikkeling als productie.

➤ **Media Park Hilversum**

In dit mediahart van Nederland vloeien traditionele en nieuwe media in elkaar over. Startups werken er samen met bekende mediabedrijven en grote omroepen. In het Media Park zijn 10.000 mediaprofessionals en specialisten werkzaam. De toekomstige ontwikkeling zet in op het Media Park als toonaangevende bestemming voor kenniscreatie op media-gebied. Inspelend op veranderende behoeften en nieuwe trends is ruimte voor functies die het Media Park tot een bruisende campus maken.

➤ **De Hoef Amersfoort**

Het voormalige bedrijventerrein De Hoef in Amersfoort wordt getransformeerd naar een nieuwe stadswijk voor wonen, werken en recreëren. De campus van ROC Midden Nederland en van SOMT University of Physiotherapy zijn hier gevestigd. Doelstelling is om alle ontwikkelingen op het gebied van menselijk bewegen te concentreren op De Hoef.

➤ **Lage Weide Utrecht**

Op Lage Weide is een aantal bedrijven gevestigd dat zich richt op circulaire bouw en techniek. Zo was Strukton betrokken bij de realisatie van het bekroonde circulaire gebouw The Green House in Utrecht en wil de VolkerWessels BouwHub in samenwerking met Beelen doorontwikkelen naar een circulaire bouwhub. Locatie, grootschaligheid en multimodale ontsluiting van Lage Weide lenen zich goed voor activiteiten als een bouwhub, grondstoffen- en materialenbank. In september 2019 vestigde MBO Utrecht de opleiding Bouw en Engineering op het Utrechtse bedrijventerrein. Deze opleiding versterkt de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt op Lage Weide.

Ondernemende overheden

Maatschappelijke opgaven vereisen een brede aanpak gericht op de lange termijn. Wetgeving moet rekening houden met de vraag hoe innovatie bijdraagt aan de realisatie van maatschappelijke doelstellingen. Doel: vernieuwing stimuleren in plaats van barrières creëren, door ruimte te bieden aan experimenten met innovatieve oplossingen.

Daarnaast kunnen overheden met het wettelijk instrumentarium de aandacht voor maatschappelijke vraagstukken ook afdwingen. Door bijvoorbeeld in de Omgevingsvisie en -verordening, bestemmingsplannen en vergunningverlening harde eisen te stellen aan klimaatneutraliteit (duurzame energie, circulariteit), klimaatadaptatie en gezondheid wordt de impact op zowel de omgeving als op bedrijven optimaal. Dus alleen duurzame mobiliteitsoplossingen, klimaatneutrale en klimaatadaptieve woonwijken en bedrijventerreinen.

Bij overheidsaanbestedingen staat veelal de beste prijs-kwaliteitverhouding centraal. De Aanbestedingswet bevat echter de instructie om zoveel mogelijk maatschappelijke waarde te realiseren. Deze richtlijn biedt overheden een kans om als *launching customer* de markt uit te dagen om met innovaties te komen voor maatschappelijke vraagstukken. Door in opdrachten gezond stedelijk leven centraal te stellen, geven zij bedrijven en consortia die hiervoor oplossingen bieden een voorsprong. Zo kunnen die zich ontwikkelen, groeien en werkgelegenheid creëren.

OMGEVINGSVISIE

- De Omgevingswet eist dat provincies en gemeenten één visie hebben voor de hele fysieke leefomgeving: de Omgevingsvisie. Om deze goed te laten werken, zijn regels voor de praktijk nodig. Deze regels worden vastgelegd in één Omgevingsverordening.

In de provincie Noord-Holland is een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier het kernthema. Het beleid van de regio Gooi en Vechtstreek sluit aan op de Omgevingsvisie Noord-Holland. Belangrijke thema's in de provincie Utrecht zijn gezondheid en duurzaamheid. De partners in deze Regionale Economische Agenda willen de mogelijkheden verkennen om met de Omgevingsvisie een stok achter de deur te creëren voor de ambities op het gebied van gezond stedelijk leven. Denk aan selectieve uitbreiding van rode contouren voor een bedrijventerrein onder voorwaarden van klimaatadaptiviteit, het verlenen van vergunningen voor bouwprojecten onder voorwaarden voor energieneutraliteit of het toetsen van bestemmingsplannen aan eisen op het gebied van gezondheid.

Een dergelijk commitment ten aanzien van gezonde verstedelijking raakt diverse beleidsterreinen en moet worden getoetst op draagvlak en haalbaarheid. In het verlengde van de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht worden programma's uitgewerkt voor de concretisering en realisatie van beleidskeuzes. De partners uit de REA verkennen de mogelijkheid van een dergelijk programma voor gezond stedelijk leven.

Hoofdstuk 5 Arbeidsmarkt en vaardigheden

De regio Utrecht streeft naar een volledig inzetbare beroepsbevolking: alle mensen die kunnen en willen werken, hebben de vaardigheden om duurzaam werk te vinden. Deze balans op de arbeidsmarkt is moeilijk te realiseren. De economische conjunctuur zorgt voor sterke schommelingen in vraag en aanbod. Ook demografie heeft invloed op de balans; zo leidt bijvoorbeeld vergrijzing tot uitstroom en vergroot tegelijkertijd de vraag naar zorg. Verder manifesteren technologie en digitalisering zich met een enorme snelheid.

Er zijn forse personeelstekorten in meerdere sectoren. Deze tekorten vormen een belemmering bij de realisatie van de maatschappelijke opgaven in de REA. Al scoort de regio goed bij het activeren van onbenut arbeidspotentieel, het aanwezige talent wordt onvoldoende benut. De vaardigheden van veel werkzoekenden sluiten nog niet aan op de vraag. De mismatch manifesteert zich bij het praktijkonderwijs tot en met universitair niveau. De markt vraagt om denkers en doeners.

Banen van de toekomst

Technologie en digitalisering veranderen de aard van werk in hoog tempo. Bestaande banen vereisen in de toekomst andere vaardigheden. Sommige functies houden simpelweg op te bestaan. Ook komen er nieuwe functies bij, onder meer als gevolg van de energietransitie en de circulaire economie. Dit leidt tot andersoortige en nieuwe werkgelegenheid. Naar verwachting werkt 65% van de kinderen die nu op de basisschool starten later in beroepen die we op dit moment nog niet kennen⁶. Om inzetbaar te blijven en een mismatch tussen vraag en aanbod te voorkomen, moeten werkenden zich een leven lang blijven ontwikkelen.

Intersectorale mobiliteit

Waar in sectoren grote tekorten zijn, stromen in andere branches juist veel mensen uit. Dit biedt kansen voor intersectorale mobiliteit. De regio Utrecht kent hiervan al succesvolle voorbeelden. Regelmatig wisselen van sector binnen een loopbaan zal in de toekomst vanzelfsprekend zijn. Van werk naar werk-initiatieven worden steeds belangrijker; hierbij is een actieve rol vereist van het bedrijfsleven.

Om het tempo van veranderingen op de arbeidsmarkt te kunnen volgen, moeten opleidingen anders worden ingericht. Meer modulair en vaak korter, beter voorbereidend op de eisen van morgen. Maatwerk is het sleutelwoord.

Human Capital Agenda

Al deze ontwikkelingen vereisen een systeemtransitie op de arbeidsmarkt. Stakeholders in de regio Utrecht weten dat deze uitdagingen alleen in samenwerking kunnen worden opgelost. De Human Capital Agenda (HCA)

⁶ World Economic Forum, The Future of jobs, 2016.

bestaat uit een brede coalitie vanuit onderwijs, overheid en bedrijfsleven. Focus ligt op inzetbaarheid van de beroepsbevolking bij tekorten in de sectoren techniek (inclusief bouw, energietransitie en circulair), onderwijs, gezondheid en zorg, en digitale vaardigheden (inclusief ICT).

Drie uitdagingen

De HCA-partners zetten in op de drie belangrijkste uitdagingen voor de regionale arbeidsmarkt:

1. Upskilling: uitbreiden van vaardigheden binnen de eigen beroepsgroep.
2. Reskilling: omscholing via (verkorte) leertrajecten.
3. Adaptiviteit: leven lang ontwikkelen.

CONCEPT

Hoofdstuk 6 **Vestigingsklimaat**

Naast het gericht *stimuleren* van de economie zoals verwoord in de voorgaande hoofdstukken moet de regio de economie ook *accommoderen*. Daarbij gaat het om het creëren van een optimaal vestigingsklimaat door de voorwaarden op orde te brengen of te houden. Doel is een regio met voldoende plaats voor bedrijvigheid, waar oog is voor het evenwicht tussen wonen en werken. Ondernemerschap en innovatie krijgen de ruimte. Er zijn betaalbare woningen in een veilige, aantrekkelijke omgeving met volop recreatiemogelijkheden. Duurzame mobiliteit staat voorop. Stedelijke en landelijke gebieden versterken elkaar. Natuur, landschap en biodiversiteit worden gekoesterd.

Additionele inspanningen

Veel van bovengenoemde aspecten worden gezien als aantrekkelijke kenmerken van de regio Utrecht. Maar er zijn zeker knelpunten. De infrastructuur bereikt de capaciteitsgrenzen en loopt op veel plaatsen vast, waardoor de bereikbaarheid van stad en buitengebied in gevaar is. Meerdere sectoren hebben grote moeite om medewerkers te vinden. Daarnaast ontstaat er exclusiviteit op de woningmarkt waardoor mensen geen betaalbare woonruimte vinden. Dit belemmert de beschikbaarheid van voldoende personeel.

Om de autonome groei te faciliteren, wil de regio ruimte bieden voor meer inwoners en banen. Zonder additionele inspanningen en investeringen op het gebied van bereikbaarheid, arbeidsmarkt en inclusieve huisvesting wordt deze opgave onuitvoerbaar.

Moed en leiderschap

Als hét voorbeeld voor gezond stedelijk leven zullen overheden in de regio, naast het economisch instrumentarium, ook het overige beleid daarop moeten richten. Instrumenten als de Omgevingsvisie, de ruimtelijke programmering, bestemmingsplannen en vergunningen bepalen de kaders voor de ruimtelijke ordening, mobiliteit en natuur. Ook de inkoopkracht van overheden is – zoals beschreven in hoofdstuk 4 – een effectief middel om de noodzakelijke vernieuwing bij maatschappelijke transitie aan te jagen.

Dit vergt moed, leiderschap en oog voor de lange termijn. Maar het perspectief lonkt: de regio Utrecht als meest leefbare gebied van Europa, met gezonde inwoners en florerende, duurzame bedrijven in een aantrekkelijke omgeving.